

فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری

صفحه ی اصلی وب سایت مجله:
www.jqe.scu.ac.ir
شاپا الکترونیکی: ۴۲۷۱-۲۷۱۷
شاپا چاپی: ۵۸۵۰-۲۰۰۸

تحلیلی بر عوامل موثر بر مالیات‌برارزش‌افزوده: رویکرد اقتصادسنجی فضایی

سیده فاطمه نجفی‌زاده *، محمد علیزاده**، محبوبه دلفان***

* دانشجوی دکتری اقتصادبخش عمومی، گروه اقتصاد و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران

ایمیل: najafifatemeh266@yahoo.com

** دانشیار اقتصاد، گروه اقتصاد و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران. (نویسنده‌ی مسئول).

ایمیل: alizadeh.m@lu.ac.ir

1234-1234-4321-4321

آدرس پستی: ایران، لرستان، خرم‌آباد، دانشگاه لرستان، دانشکده مدیریت و اقتصاد ، گروه اقتصاد و حسابداری، کد پستی: ۴۴۳۱۶- ۶۸۱۵۱

*** استادیار اقتصاد، گروه اقتصاد و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.

ایمیل: delfan.m@lu.ac.ir

اطلاعات مقاله	طبقه‌بندی JEL	واژگان کلیدی
تاریخ دریافت: ۲۸ دی ۱۴۰۲ تاریخ بازنگری: ۸ اسفند ۱۴۰۲ تاریخ پذیرش: ۶ مرداد ۱۴۰۳	H71,C21,H27	مالیات بر ارزش‌افزوده، درآمد مالیات بر ارزش‌افزوده، عوامل اقتصادی

اطلاعات تکمیلی:

این مقاله برگرفته از پایان نامه ی دکتری خانم سیده فاطمه نجفی‌زاده در رشته علوم اقتصادی به راهنمایی دکتر محمد علیزاده و مشاوره دکتر محبوبه دلفان در دانشگاه لرستان است.

قدردانی: از تمامی افراد و موسساتی که در انجام این تحقیق مولف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.

تضاد منافع: نویسندگان مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منافعی وجود ندارد.

منابع مالی: نویسنده‌ها هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

© 2026 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ارجاع به مقاله:
نجفی‌زاده، سیده فاطمه.، علیزاده، محمد و دلفان، محبوبه. (۱۴۰۵). تحلیلی بر عوامل موثر بر مالیات بر ارزش افزوده: رویکرد اقتصاد سنجی فضایی. *فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)*، ۲۳(۱)، ۲۰۰-۱۷۱.
10.22055/jqe.2024.2401.2605

چکیده گسترده

معرفی:

مالیات بر ارزش‌افزوده را می‌توان به‌عنوان یکی از ضروری‌ترین و مهم‌ترین مالیات‌ها در نظر گرفت، زیرا این مالیات ثابت کرده است که یک ابزار مالی بسیار مهم برای کشورها و یکی از کارآمدترین مالیات‌ها در کاهش کسری بودجه در طی بحران‌های مالی است (Feher, Condea & Harangus, 2019).درآمد حاصل از مالیات بر ارزش‌افزوده می‌تواند از عوامل متعددی تأثیر پذیرد که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم اقتصاد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. بر اساس بررسی‌های صورت‌گرفته رشد اقتصادی، واردات، بیکاری، تورم، مصرف، بازبودن تجاری عوامل بالقوه‌ای هستند که بر سطح درآمدهای مالیات بر ارزش‌افزوده تأثیر زیادی دارند هستند. علاوه بر این تأثیرپذیری درآمدهای مالیاتی علی‌الخصوص مالیات بر ارزش افزوده از همسایگان و شرکای تجاری امری غیرقابل انکار است. بیشتر تحقیقات انجام شده به تنهایی بر شناسایی عوامل موثر بر مالیات بر ارزش افزوده پرداخته اند و در مورد تأثیرات عوامل مختلف به همراه اثر مجاورت بر درآمد مالیات‌برارزش‌افزوده، اقدامات بسیار کمی انجام شده است. این پژوهش بر آن است تا عوامل مؤثر بر دریافت‌های مالیات‌برارزش افزوده را با دیدی وسیع‌تری متشکل از شرایط اقتصادی و مجاورت کشورها، مورد بررسی قرار دهد. از همین روی در پژوهش حاضر تاثیر عوامل اقتصادی مهم بر درآمدهای مالیات بر ارزش‌افزوده در کشورهای منتخب آسیایی با رویکرد اقتصادسنجی فضایی و درنظرگرفتن وابستگی فضایی آنها طی دوره زمانی (۱۹۹۵-۲۰۲۱) مورد بررسی قرار می‌گیرد.

متدولوژی:

هدف از این پژوهش بررسی عوامل اثرگذار بر مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای منتخب آسیایی با استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی تابلویی طی بازه زمانی

(۱۹۹۵-۲۰۲۱) می‌باشد. آمار و اطلاعات مورد نیاز برای متغیرهای تولید ناخالص داخلی، بازبودن تجاری به عنوان مجموع صادرات و واردات تقسیم بر تولید ناخالص داخلی، شهری شدن، مصرف خانوار و نرخ بیکاری از سایت بانک جهانی و فاصله جغرافیایی از سایت CEPII استخراج گردیده است.

یافته ها:

ابتدا جهت بررسی تشخیص وابستگی فضایی از آزمون‌های موران، گری و جتیس و اورد وابستگی فضایی کشورها مورد تأیید قرار گرفت و بر اساس معنی‌داری آزمون ها الگوی پژوهش در چارچوب فضایی تابلویی برآورد گردید. سپس با توجه به آزمون لگاریتم درستنمایی مدل SAC به‌عنوان مدل بهینه انتخاب شد. نتایج تخمین با توجه با استفاده از ماتریس فاصله جغرافیایی و مدل SAC نشان می‌دهد که متغیرهای باز بودن تجاری، رشد اقتصادی و مصرف دارای اثری مثبت و معنادار و بیکاری دارای اثری منفی و معنادار بر درآمدهای مالیات‌برارزش‌افزوده دارند. همچنین متغیر شهری شدن در بین مجموعه مورد مطالعه و در این بازه زمانی اثری بر متغیر وابسته ندارد.

نتیجه:

مالیات بر ارزش‌افزوده به‌عنوان یکی از ارکان اصلی بودجه دولت‌ها نقش زیادی در رشد و توسعه کشورها دارد. ازاین‌رو شناسایی عوامل مؤثر و مهمی که بر آن تأثیر دارند، دارای اهمیت زیادی است. از سوی دیگر اعمال مالیات در یک کشور صرفاً تحت‌تأثیر عوامل درونی نیست و عوامل دیگری نیز تحت عنوان وابستگی فضایی که به علت مجاورت یک منطقه با مناطق دیگر به وجود می‌آید نیز تأثیرگذار هستند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که تأثیرپذیری درآمدهای مالیات برارزش افزوده کشورهای یک منطقه به دلیل روابط تجاری و اثرات مجاورت و همسایگی امری غیرقابل انکار است. تولیدناخالص‌داخلی و مصرف دارای اثر مثبت و معنادارای بر مالیات برارزش افزوده بودند. بنابراین کشورهای مجموعه می‌بایست به طور مستمر اقداماتی را برای بهبود عملکرد بخش‌های مختلف اقتصادی و تحول موفق اقتصاد مانند معرفی فن‌آوری‌های جدید، امکان نوآوری در تولید، سیاست‌هایی که از استفاده از منابع پایدار حمایت کنند و مواردی از این دست انجام دهند. باز بودن

تجاری دارای اثر مثبتی بر مالیات بر ارزش افزوده بود بنابراین می‌توان اظهار داشت که بازبودن تجاری می‌تواند از طریق اثرات سرریز مانند ورود فناوری‌های جدید و افزایش سرمایه انسانی بر درآمد داخلی و درنتیجه درآمدهای مالیات بر ارزش‌افزوده تأثیرگذار باشد. همچنین بیکاری دارای اثر منفی بر درآمدهای مالیات بر ارزش‌افزوده بود، لذا دولت‌ها می‌بایست سیاست‌های اقتصادی مناسبی در زمینه ایجاد شغل‌های جدید و به‌کارگیری نیروی کار در کشورشان داشته باشند.

Reference

Adenugba, A. A., & Ogechi, C. F. (2013). The effect of internal revenue generation on infrastructural development. A study of Lagos State internal revenue service. *Journal of Educational and Social Research, 3*(2), 419-436.

Ahmadi, S., Pazhoyan, J., Mehrara, M., & Memar, N. A. (2018). Trade liberalization and tax structure in WTO member less-developed and developing countries. *Journal of Tax Research, 26*(37), 11-39. https://www.sid.ir/paper/377688/en. [In persian].

Akbari, N., & Tavasouli, N. (2008). An Analysis of Municipality Tax Effect on Housing Price A case of Esfahan (A Spatial Econometric Approach). *Quarterly Journal of Quantitative Economics(JQE), 5*(1), 47-64. https://www.sid.ir/paper/110795/en. [In persian].

Andrejovská, A., & Helcmanovská, M. (2021). The impact of macroeconomic indicators on vat revenues in eu countries. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research, 11*(1), 78-85.

Anselin, L. (2021). Spatial models in econometric research. *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*, https://doi.org/10.13140/RG.13142.13142.26447.20641.

Anselin, L., & Bera, A. K. (1998). Spatial dependence in linear regression models with an introduction to spatial econometrics. *Statistics textbooks monographs, 155*, 237-290.

Arabmazar, A. A., Izadkhasti, H., & Yavari, S. (2021). Investigating the Effect of Structural Transformation on the Efficiency of VAT Collection in the Provinces in Iran. *Journal of Economic Research, 21*(82), 11-47. https://doi.org.ir/10.22054/joer.22022.58224.22939. [in persian].

Belotti, F., Daidone, S., Ilardi, G., & Atella, V. (2013). Stochastic frontier analysis using Stata. *The Stata Journal*, *13*(4), 719-758.

Bikas, E., & Andruskaite, E. (2013). Factors affecting value added tax revenue. *European Scientific Journal*, *9*(19), 41-49.

Bikas, E., & Raškauskas, J. (2011). Value added tax dimension: the case of Lithuania. *Ekonomika*, *90*(1), 22-38.

Cashin, D. B. (2017). The household expenditure response to a consumption tax rate increase. Finance and Economics Discussion Series (FEDS) 2017-035, Board of Governors of the Federal Reserve System (U.S.).

Chehreghani, A. (2021). Investigating the Impact of Value Added Tax (VAT) on Iran's Current Account: Usage of Computable General Equilibrium Model (CGE). *Quarterly Journal of Economic Research and Policies*, *29*(98), 7-57. https://doi.org/10.52547/qjerp.52529.52598.52547. [In persian].

Chen, H., Liu, S., Wang, J., & Wu, Z. (2022). The effect of geographic proximity on corporate tax avoidance: Evidence from China. *Journal of Corporate Finance*, *72*, 102131.

Čížek, P., Lei, J., & Ligthart, J. E. (2017). Do neighbours influence value-added-tax introduction? A spatial duration analysis. *Oxford Bulletin of Economics Statistics*, *79*(1), 25-54.

Di Caro, P., & Sacchi, A. (2020). The heterogeneous effects of labor informality on VAT revenues: Evidence on a developed country. *Journal of Macroeconomics*, *63*, 103190.

Ebrill, M. L. P., Keen, M. M., & Perry, M. V. P. (2001). The modern VAT. *International Monetary Fund*, *https://doi.org/10.5089/9781589060265.071*.

Emran, M. S., & Stiglitz, J. E. (2005). On selective indirect tax reform in developing countries. *Journal of public Economics*, *89*(4), 599-623.

Feher, A., Condea, B. V., & Harangus, D. (2019). Impact of harmonization on the implicit tax rate of consumption. *Prague Economic Papers*, *2019*(4), 449-464.

Gaalya, M. S. (2015). Trade liberalization and tax revenue performance in Uganda. *Modern Economy*, *6*(02), 228-244.

Gaalya, M. S., Edward, B., & Eria, H. (2017). Trade Openness and Disaggregated Import Demand in East African Countries. *Modern Economy*, *8*(5), 667-689.

Godin, M., & Hindriks, J. (2015). A Review of critical issues on tax design and tax administration in a global economy and developing countries. *CRED-UNamur, Working Paper, 7*, 76.

Harelimana, J. B. J. O. A. J. o. B. S., & Research. (2020). Effect of value added tax reforms on revenue performance in Rwanda revenue authority. *Open Access Journal of Biomedical Science & Research, 1*(3), http://doi.org/10.46718/JBGSR.42020.46701.000016.

Hussain, M., & Imitiyaz, I. (2018). Urbanization concepts, dimensions and factors. *International Journal of Recent Scientific Research, 9*(1), 23513-23523.

Izadkhasti, H., Dadgar, Y., & Ghorbi, S. (2022). Analysis the Relationship between Value Added Tax (VAT) Performance with Inflation, Income Distribution and Government Capital Asset Ownership in Iranian Provinces. *Quarterly Journal of Economic Research and Policies, 29*(100), 227-254. https://doi.org/210.52547/qjerp.52529.52100.52227 .[In persian].

Keen, M. (2008). VAT, tariffs, and withholding: Border taxes and informality in developing countries. *Journal of Public Economics,, 92*(10-11), 1892-1906.

Keen, M., & Lockwood, B. (2010). The value added tax: Its causes and consequences. *Journal of Development Economics, 92*(2), 138-151.

Khodaverdi Samani, M., Alizadeh, S., & Shaghaghi Shahri, V. (2023). Spatial overflow of financial decentralization on social welfare in the provinces of Iran during the years 2006-2018 Approach: Spatial econometrics. *Quarterly Journal of Quantitative Economics, 19*(4), 155-180. https://doi.org/110.22055/jqe.22023.40959.22490. [In persian].

Kotlinska, J., Zukowski, M., Marzec, P., Kuspit, J., & Blasiak, Z. A. (2020). Household consumption and VAT revenue in Poland. *Journal of European Research Studies, 23*(2), 605-580.

Lewis, C. (2019). Raising more public revenue in Indonesia in a growth-and equity-friendly way. *OECD Economics, Department Working Papers, No. 1534, OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/a487771f-en*.

Liu, H., & Zhao, Y. (2023). Spillover effects of VAT Self-enforcement properties: Evidence based on the replacement of business tax with VAT reform. *China Journal of Accounting Research, 16*(1), 100282.

Majidi, A. F., Najafizadeh, S. F., & Amidi, S. (2018). Common Currency and Bilateral Trade: A spatial econometrics Approach. *Journal of applied economics and business research, 8*(4), 206-216.

Martinho, M. C. P. S. (2015). *Determinants of VAT rate: evidence from 27 EU countries.* (Dissertação de mestrado, Iscte - Instituto Universitário de Lisboa. Repositório do Iscte. http://hdl.handle.net/10071/11470.).

Mgammal, M. H. (2021). Does a value-added tax rate increase influence company profitability?: an empirical study in the Saudi stock market. *Journal of the Australasian Tax Teachers Association, 16*(1), 92-128.

Mispa, S. (2019). Pengaruh self assessment system dan pemeriksaan pajak terhadap penerimaan pajak pertambahan nilai (PPN) pada Kantor Pelayanan Pajak (KPP) Pratama Makassar Selatan. *Tangible Journal, 4*(1), 162-180.

Mohajeri, P,. Taleblu, R., & Setarei, L. (2020). Identifying the influencing factors on the ratio of value added tax to GDP with an emphasis on the registration threshold. *Journal of Tax Research, 28*(45), 7-35. https://doi.org/10.29252/taxjournal.29228.29245.29257. [In persian].

Moreno Espinosa, J., Beltrán Godoy, J. H., & Mata Mata, L. (2020). Effect of economic growth and legal complexity on the Value Added Tax. *Contaduría y administración, 65*(4), 1-27.

Naderi, S., & Salatin, P. (2018). Impact of Value Added Tax on Income Distribution in middle-income selected countries. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies, 6*(24), 568-595. https://doi.org/510.32598/JMSP.32596.32594.32568. [In persian].

Najafizadeh, S., F. (2018). *The effect of common currency on bilateral trade with a spatial econometric approach.* (Master's thesis, Information Science and Technology (IranDoc) Dissertations and Theses database.).

Omesi, I., & Nzor, N. P. (2015). Tax reforms in Nigeria: Case for value added tax (VAT). *African Research Review, 9*(4), 277-287.

Omodero, C. O. (2022). Value-Added Tax Revenue Transfers and Regional Social Development: Evidence from Nigeria. *Journal of Sustainability, 14*(21), 14343. https://doi.rg/14310.13390/su142114343.

Permadi, D. G., & Wijaya, S. (2022). Analysis of determinants of value added tax revenue in Asia. *JPPI (Jurnal Penelitian Pendidikan Indonesia), 8*(3), 622-631.

Peter, E., Olaolu, D., & Nneka, P. N. M. (2021). Effect of Tax Revenue on Unemployment Rate in Nigeria. *European Journal of Business and Management, 13*(21), 54-41.

Pietrzak, M. B. (2010). Two-stage procedure of building a spatial weight matrix with the consideration of economic distance. *Oeconomia Copernicana*, *1*(1), 65-78.

Puspitawati, L. (2019). *The Effect of Macro Economic Variables on Value Added Tax (VAT)*. Paper presented at the International Conference on Business, Economic, Social Science, and Humanities Economics, Business and Management Track.

Saddatmehr, M. (2022). Estimating the optimal value added tax rate using the Laffer curve approach. *Quarterly Journal of Quantitative Economics(JQE)*, *19*(2), 93-110. https://doi.org/110.22055/jqe.22021.32452.22211. [In persian].

Setiyaningsih, W. A. A., & Khoirunurrofik, K. (2022). Household consumption expenditures and the performance of provincial VAT revenue. *Sebelas Maret Business Review*, *7*(1), 10-25.

Silva, C. S. F. d. (2016). *The determinants of VAT revenues in Portugal.* (Dissertação de Mestrado, Universidade de Lisboa. Instituto Superior de Economia e Gestão. http://hdl.handle.net/10400.5/12366.).

Terefe, K. D., & Teera, J. (2018). Determinants of tax revenue in East African countries: An application of multivariate panel data cointegration analysis. *Journal of Economics International Finance*, *10*(11), 134-155.

Tricahyono, D., & Wijaya, S. (2024). The Effect Of Economic Growth And Inflation On Value Added Tax Revenue In ASEAN Countries With Foreign Direct Investment As a Moderation. *Educoretax*, *4*(5), 587-596.

Vega, S. H., & Elhorst, J. P. (2014). Modelling regional labour market dynamics in space and time. *Papers in Regional Science*, *93*(4), 819-841.

Wawire, N. (2011). *Determinants of Value Added Tax in Kenya.* Paper presented at the In Centre for the Study of African Economies Conference, Oxford, UK.

Wawire, N. (2017). Determinants of value added tax revenue in Kenya. *Journal of Economics Library*, *4*(3), 322-344.

Wijaya, S. (2020). Determinant of Value Added Tax Revenue in ASEAN (the Association of Southeast Asian Nations) Countries. *International Journal of Management*, *11*(9), 1453-1463.